

Розділ 3. Сучасні освітні стратегії

УДК 378:02

Сербін Олег Олегович

доктор наук із соціал. комун., с.н.с.

Наукова бібліотека імені М. Максимовича

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Кулик Євгенія Володимирівна

канд. наук із соціал комун.

Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

БЕЗПЕРЕРВНА БІБЛІОТЕЧНА ОСВІТА: ВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Поступ у сфері інформаційно-комунікаційних технологій впродовж останніх десятиліть посприяв суттєвим змінам в освіті: необхідність підвищення якості, постійний пошук та впровадження нових форм та методик, персоналізація навчання тощо. Зміна системи генерації й передачі знань, зростання обсягів інформації, швидке оновлення теоретичних і професійних знань [1], переконливо засвідчують необхідність для кожної людини бути безперервно включеною в освітній процес, використовуючи для цього усі доступні варіативності навчання у різноманітних закладах формальної освіти, а також інших установах, що створюють умови для навчання впродовж життя (Lifelong Learning).

Концепція неперервної освіти на міжнародному рівні почала активно розглядатися в 60-х рр. XX ст. під час дискусій та дебатів, що відбувалися в ЮНЕСКО з приводу майбутнього розвитку освіти дорослих [2]. Поступово ідея викликала значний теоретичний та практичний резонанс. Скажімо, в освітніх закладах США діють програми навчання впродовж життя, до цієї діяльності долучаються і книгозбірні [3]. На сьогодні в усьому світі бібліотеки, з їхніми освітніми, комунікаційними, творчими просторами та фондами документованих знань, пропонують користувачам ресурси та сервіси на допомогу інформаційному забезпеченню процесу навчання впродовж життя, спрямованому на отримання знань, умінь та навичок, актуальність яких активізується у майбутньому, враховуючи новітні технологічні розробки, які вже почали або тільки починають

упроваджуватися в економічній, освітній та інформаційній галузях [4]. Разом з тим, для підтримки освітніх та дослідницьких цілей користувачів сучасний бібліотекар має потребу у постійному перегляді своєї ролі та своєчасному підвищенні професійних компетентностей, що є запорукою якісного виконання своєї роботи в умовах соціальних, технологічних, економічних змін.

Зважаючи на те, що одним зі стратегічних напрямів Української бібліотечної асоціації є безперервна освіта [5], для виявлення ставлення бібліотекарів до концепції навчання впродовж життя, мотивуючих факторів та перешкод на шляху до свідомої, цілеспрямованої, системної включеності у цей процес, було вирішено провести онлайн-опитування серед українських фахівців бібліотечної справи, котрі працюють в бібліотеках українських університетів. Основними завданнями цього дослідження стали: вивчення думки бібліотекарів щодо того, як вони організовують свій процес безперервного отримання нових знань та опанування нових навичок – надають перевагу епізодичним заходам чи це вагома частина їхньої професійної діяльності; окреслення кола тем, з яких потребують набуття/оновлення знань для ефективної професійної діяльності; визначення потреб у набутті тих чи інших навичок; з'ясування уподобань щодо ефективних форм неформальної та інформальної освіти, а також характерних рис доповідачів, які вміють вдало доводити інформацію до аудиторії.

Онлайн-опитування проводилось Секцією університетських бібліотек УБА впродовж лютого-березня 2018 р. Потенційні респонденти отримали електронний запит на участь в анкетуванні за допомогою Google-сервісу Google Forms. Анкета складалася з 6-ти логічно пов'язаних блоків: демографічні питання (вік, стать, освіта, зміст професійної діяльності), ставлення до безперервної освіти (шкала Лайкерта), знання (з можливістю оцінити потребу у необхідності опанування знань з конкретної теми), навички, доповідачі [6].

Як результат, в опитуванні взяло участь 314 бібліотекарів. Основну групу респондентів склали працівники-жінки (96,8 %) віком 41–50 років (32,2 %), 51–60 років (31,2 %), 31–40 років (20,1 %), 20–30 років (10,2 %), які мають вищу фахову освіту (бакалавр, спеціаліст, магістр) та займаються наступними видами діяльності: обслуговування користувачів (23,2 %), інформаційно-бібліографічний сервіс (16,2 %), комплектування та наукова обробка документів (15,9 %), управлінська діяльність (12,1 %), зберігання фондів (7,3 %) тощо.

Переважна більшість респондентів погодилися з тим, що працівники університетських бібліотек мають постійно оновлювати знання, набувати нових навичок та вмій шляхом самоосвіти: абсолютно згодні (62,7 %), скоріше згодні (31,8 %). Також значна кількість бібліотекарів схвально ставляться до того, що кожен бібліотекар має самостійно

систематично планувати свій процес самоосвіти, обираючи найбільш зручні для нього методики та форми навчання: абсолютно згодні (41,4 %), скоріше згодні (46,2 %). Разом з тим, респонденти зовсім не проти, щоб керівництво (абсолютно згодні 31,5 %, скоріше згодні 51 %) та професійна громадська організація (абсолютно згодні 33,4 %, скоріше згодні 51,6 %), членами якої вони є, організовували освітні заходи для оновлення знань та опанування нових навичок. З'ясувалося, що 29,6 % бібліотекарів не мають змоги достатньо приділяти часу неперервному навчанню і лише 8 % абсолютно переконані в тому, що достатньо знають і вміють для успішного виконання функціональних обов'язків, вважають себе лідерами змін 15 %.

Серед тем, потребу в оновленні знань з яких, найбільше відчувають респонденти наступні: Ефективні комунікації (78,3 %), Цифрові бібліотеки (78,3 %), Бібліотечні мобільні застосунки (76,8 %), Мейкерспейси в університетських бібліотеках (74,5 %), Трансформація бібліотечного простору (73,9 %), Управління даними, маніпулювання даними (74,8 %), Наукометрія та бібліометрія (74 %). Бібліотекарі мають потребу в опануванні наступних навичок та умінь: проектні вміння (59,6 %), соціальні навички та навички, пов'язані зі співіснуванням різних культур (46,8 %), презентаційні вміння (45,9 %), лідерські навички (46,5 %), інформаційна грамотність (45,2 %), медіаграмотність (42,4 %).

Більшість бібліотекарів про освітні заходи дізнаються з френд-стрічок у соціальних мережах, з розсилок та сайту УБА. Серед ефективних форм респонденти називають читання професійної літератури (60,1 %), курси підвищення кваліфікації (60,2 %), епізодичні освітні заходи (тренінги, семінари, майстер-класи) (52,5 %). Частина опитаних досить позитивно сприймають і відмічають ефективність поширених сьогодні форм, що активно обговорюються в зарубіжних журналах з бібліотекознавства, дистанційного навчання (23,2 %), масових відкритих онлайн-курсів (23,9 %), менторства (наставництва) (32,8 %).

Вдалося з'ясувати фактори, що стоять на заваді процесу безперервної освіти бібліотекарів: не вистачає часу (48,1 %), бракує коштів на участь в освітніх заходах (42,7 %) та ефективних форм з тематики (20,7 %), відсутня у вільному доступі інформація з теми (15 %).

Результати опитування засвідчують усвідомлення бібліотечними працівниками університетських бібліотек значимості навчання впродовж життя на шляху поступу бібліотек ЗВО в умовах економічних, технологічних, соціальних змін. Однак, кожному окремому бібліотекарю організувати цей процес самостійно без розуміння і мотивації з боку керівництва, підтримки професійної спільноти, супроводу експертів в бібліотекознавчій та суміжних галузях, досить складно. Аналіз результатів дослідження дозволяє сформулювати більше пропозицій щодо різних освітніх програм, планів заходів, які сприятимуть навчанню

бібліотекарів університетських бібліотек впродовж життя. Цінним є також виявлення під час дослідження менторів, які засвідчили свою спроможність ділитися знаннями в межах тем, потребу в яких відчувають опитані.

Джерела:

1. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/252>.

2. Лащихіна В. П. Нормативно-правові засади розвитку неперервної освіти. Військова освіта. 2017. № 1. С. 115–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2017_1_17.

3. Mahoney M. An Academic Librarian's Search for Meaning: A Survey of Lifelong Learning in Library Literature. *The Journal of Academic Librarianship*. 2017. Vol. 43 (6). pp. 540–547. DOI 10.1016/J.ACALIB.2017.05.004.

4. Назаровець С., Кулик Є. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 3–14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2017_5_3.

5. Стратегія Української бібліотечної асоціації на 2015-2018 роки / Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://bit.ly/2ovuv36>.

6. Serbin O., Kulyk E. Lifelong Learning & Recurrent Education for the Librarians: Day-To-Day Realities & Determinants of Development [Dataset]. 2018. URL: <http://eprints.rclis.org/33059>.

УДК 37:021]:303.446.3

Воскобойнікова-Гузєва Олена Вікторівна

докт. наук із соціал. комун., с. н. с.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ОСВІТНІ ТРЕНДИ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ БІБЛІОТЕК

Мета виступу на щорічному Міжнародному Львівському бібліотечному форумі полягає у підтвердженні гіпотези, що сучасна бібліотека, завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, наявності висококваліфікованого персоналу та широким партнерським зв'язкам, може виступати провайдером освітніх послуг для різних категорій користувачів. Досягнення означеної мети передбачило виконання наступних завдань: